

Η ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Γεώργιος Μ. Κορρές¹, Κώστας Ρήγας²

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη εξετάζει το πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί και τους διάφορους τρόπους για την εκτίμηση και τη μέτρηση της ανισοκατανομής εισοδήματος και της φτώχειας. Ιδιαίτερα η μελέτη επικεντρώνεται στην ανάλυση των στατιστικών στοιχείων και στη μέτρηση του επιπέδου της ανισοκατανομής και προσπαθεί να προσεγγίσει την υπάρχουσα κατάσταση στην ελληνική περιφέρεια, ώστε να μπορέσουμε να εξάγουμε κάποια συμπεράσματα για τις προοπτικές που διαμορφώνονται για το μέλλον.

Λέξεις Κλειδιά: ανισοκατανομή, φτώχεια, εισόδημα, ανάπτυξη

1. Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη εξετάζει το θέμα της “ανισοκατανομής”. “Ανισοκατανομής” όμως σε τι; Συχνά χρησιμοποιούμε τον όρο “ανισοκατανομή”, όταν εξετάζουμε θέματα σχετικά με την άνιση κατανομή των ευκαιριών, των ταλέντων, των κερδών, του εισοδήματος, του πλούτου, της κατανάλωσης, του ελεύθερου χρόνου, της τύχης κλπ. Επίσης, συχνά χρησιμοποιούμε την ορολογία από ορισμένες σχετικές μεταβλητές, όπως του “εισοδήματος” και του “πλούτου” σαν να πρόκειται για το ίδιο θέμα. Εντούτοις μια λεπτομερής περιγραφή και ανάπτυξη του θέματος της “ανισοκατανομής”, θα πρέπει να διακρίνει και να αναλύσει την πολυδιάστατη φύση και όλες τις πλευρές του όρου της “ανισοκατανομής”. Η έρευνα για την κατανομή των οικογενειακών εισοδημάτων αρχίζει να επικεντρώνει το ενδιαφέρον της οικονομικής έρευνας από την εποχή στις αρχές του 1960.

Ενώ οι διακλαδικές συγκριτικές μελέτες μεταξύ των διαφόρων χωρών επικεντρώνονται στο μέσο εισόδημα και χρησιμοποιούνται ευρέως για να μετρούν τις

διαφορές στα επίπεδα ζωής μεταξύ αυτών των διαφόρων κρατών, οι διαφορές αυτές είχαν επικεντρωθεί είτε στην τυπική είτε στη μέση οικογένεια³. Οι περισσότεροι ερευνητές ενδιαφέρονται όχι μονάχα το εάν αυξήθηκε ή μειώθηκε η ανισοκατανομή αλλά και για τις αιτίες και τις πιθανές επιπτώσεις.

Αρχικά ο δείκτης που προσδιορίζει την εθνική ανάπτυξη της ευημερίας και του εισοδήματος είναι το Α.Ε.Π. (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν)⁴. Ένας συνηθισμένος τρόπος για να αναλύσουμε τα στατιστικά δεδομένα του προσωπικού εισοδήματος είναι να κατασκευάσουμε τη γνωστή καμπύλη του Lorenz⁵, όπου φανερώνει την πραγματική "ποσοτική σχέση" ανάμεσα στο ποσοστό των αποδεκτών εισοδήματος και στο ποσοστό του συνολικού εισοδήματος κατά τη διάρκεια του χρόνου. Ένα επίσης συνηθισμένο μέτρο για τη διανομή του εισοδήματος που χρησιμοποιούν οι οικονομολόγοι είναι η "λειτουργική διανομή ή κατά διανεμητικό μερίδιο των παραγωγικών συντελεστών" που προσπαθεί να εξηγήσει το μερίδιο του συνολικού εθνικού εισοδήματος που παίρνει κάθε συντελεστής της παραγωγής⁶. Επίσης το "απόλυτο όριο της φτώχειας" μπορεί να οριστεί από τον αριθμό των κατοίκων που ζουν με εισόδημα μικρότερο από ένα "προσδιορισμένο κατώτατο διεθνές όριο φτώχειας".

Πολλές μελέτες προτείνουν την ανάλυση των ατομικών κερδών ή του διαθέσιμου του οικογενειακού εισοδήματος για την εξέταση της ανισοκατανομής του εισοδήματος. Εντούτοις οι μέθοδοι αυτές εγείρουν αρκετούς προβληματισμούς⁷. Συνήθως τα "κέρδη" (earnings) χρησιμοποιούνται συνώνυμα με τα εισοδήματα από μισθούς και ημερομίσθια. Μπορούμε να θεωρήσουμε ως "κέρδη" τους μισθούς και τα ημερομίσθια όλων των ειδών μαζί με μια αναλογία του επιχειρηματικού εισοδήματος (που συμπεριλαμβάνει το εισόδημα από τις επιχειρήσεις, τις γεωργικές εργασίες κλπ). Το διαθέσιμο εισόδημα ιδανικά θα πρέπει να μετράται σε μια βάση μετά τη φορολόγηση και τις μεταβιβάσεις (και πιο συγκεκριμένα από την πραγματική κατανάλωση με συν ή πλην την καθαρά περιουσία)⁸. Τέλος, ο πλούτος ορίζεται ως η καθαρή αξία του νοικοκυριού που προέρχεται αμφότερα από το απόθεμα των οικονομιών του παλαιότερου εισοδήματος και επίσης προέρχεται από τις πηγές εισοδήματος του κεφαλαίου ("κεφαλαιουχικό εισόδημα"), την αξία των οικονομικών και εμπραγμάτων περιουσιακών στοιχείων (απαλλαγμένο από τις διάφορες οφειλές και χρέη).

Στην παρούσα μελέτη δεν θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα με την ανάπτυξη των θεω-ριών που εστιάζονται και αφορούν την ανισοκατανομή, τις διαφορές των εισοδημάτων, την κατανάλωση, τις δαπάνες ανισοκατανομής και την αποδοτικότητα, ούτε στην εμπειρική ανάλυση για την ανισοκατανομή στις αναπτυσσόμενες και λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Η προσπάθειά μας θα επικεντρωθεί στην ανάλυση του φαινομένου της ανισοκατανομής στην Ελλάδα, καθώς επίσης στις

αιτίες και στα αποτελέσματα του φαινομένου αυτού. Επίσης εξαιτίας της περιορισμένης έκτασης της μελέτης δεν θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα με τις διακρατικές συγκρίσεις για την ανισοκατανομή, τα χαμηλά εισοδήματα και τη φτώχεια διαχρονικά.

Το πρόβλημα της ανισοκατανομής: αναλύσεις και εμπειρικά αποτελέσματα

A. Διακρατικές Συγκρίσεις και Αναλύσεις

Οι συγκριτικές μελέτες μεταξύ των διαφόρων κρατών δύναται να διαφέρουν στις πηγές και στη χρησιμοποίηση των δεδομένων για τις διάφορες μεταβλητές. Για παράδειγμα, η ασφάλεια των ανέργων και η πληρωμή των ασθενειών συμπεριλαμβάνονται ως μεταβίβαση για τις περισσότερες χώρες, ενώ για άλλες υπολογίζονται ως κέρδη (όπως λ.χ. στη Σουηδία, τη Γαλλία, κλπ)· ενώ διαφορές υπάρχουν στον υπολογισμό των πληρωμών των διακοπών (τα "κέρδη του 13ου μισθού") και τέλος το εισόδημα των αυτο-απασχολούμενων διαφέρει στον υπολογισμό και στην οικονομική σημασία μεταξύ των διαφόρων κρατών. Τέλος, διαφέρει και ο υπολογισμός του διαθέσιμου εισοδήματος (ανάλογα με τον υπολογισμό του εισοδήματος μετά από την άμεση φορολογία και τις μεταβιβάσεις είτε με τον υπολογισμό του εισοδήματος γενικά). Οι περισσότερες μελέτες και έρευνες προσαρμόζουν το εισόδημα ώστε να λαμβάνουν υπ' όψιν τις διαφορετικές συνθήκες (όπως λ.χ. οι διαφορές στις ανάγκες των οικογενειών για τα αγαθά καθώς επίσης και το μέγεθος των οικογενειών, κλπ). Οι περισσότερες μελέτες εφαρμόζουν είτε μια εκτίμηση όλων των πηγών και των παραμέτρων του διαθέσιμου εισοδήματος πριν από την αφαίρεση του φόρου ("ακαθάριστο εισόδημα") είτε στην εκτίμηση του διαθέσιμου εισοδήματος που αφαιρεί τους "άμεσους φόρους" (δηλαδή φορολογίες και εισοδήματος και απασχόλησης). Σε άλλες περιπτώσεις το διαθέσιμο εισόδημα περιλαμβάνει αναπροσαρμογές για την κάλυψη των διαφόρων υλικών αναγκών των διαφόρων οικογενειών. Οι διαφορές στη φορολογία, στον τρόπο πληρωμών, στην ασφάλιση, κλπ δύναται να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι διαφορές στην ανισοκατανομή των εισοδημάτων μεταξύ των κρατών. Επίσης μερικές από τις σημαντικότερες μεταβλητές που συσχετίζονται και επηρεάζουν την ανισοκατανομή είναι η ηλικία (συνταξιούχοι ή μή), το εργασιακό καθεστώς (εργαζόμενοι, αυτοαπασχολούμενοι), η μόρφωση (βασική, πανεπιστημιακή, κλπ), το οικογενειακό καθεστώς, οι προτιμήσεις, η ικανότητα, η τύχη κλπ.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι τα δεδομένα από όλες τις χώρες δεν είναι συγκρίσιμα μεταξύ τους, ενώ συχνά γίνεται χρησιμοποίηση δεδομένων από δια-

φορετικές πηγές⁹. Οι περισσότερες μελέτες που διερευνούν συγκριτικά την ανισοκατανομή και τις διαφορές μεταξύ των διαφόρων κρατών εστιάζονται ιδιαίτερα στις τάσεις (trends) και όχι στα επίπεδα (levels) εισοδημάτων με αποτέλεσμα να έχουμε έλλειψη στατιστικών δεδομένων για διακρατικές συγκρίσεις. Ο Πίνακας 1 παραθέτει μια συνοπτική εικόνα για τις μεταβολές στην ανισότητα των κερδών των ανδρών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Ο πίνακας συμπεριλαμβάνει δέκα χώρες για τις οποίες έχουμε πληροφορίες για την τάση της γενικής ανισότητας στα κέρδη της εκπαίδευσης (είτε της απασχόλησης) και της επαγγελματικής εμπειρίας καθώς επίσης και τις τάσεις της ανισότητας στις ομάδες για την εκπαίδευση και την επαγγελματική εμπειρία. Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι ανισότητες αυτές ποικίλουν αρκετά στον πληθυσμό που καλύπτουν τα δεδομένα στατιστικά στοιχεία. Ο συγκεκριμένος Πίνακας παρουσιάζει την απόλυτη μεταβολή της ανισοκατανομής για κάθε χώρα και μετράται ως ένα ποσοστό της απόλυτης μεταβολής της ανισοκατανομής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Για παράδειγμα, στη στήλη (3) ++ για τον Καναδά πιστοποιεί ότι η αύξηση της γενικής ανισότητας για τον Καναδά ήταν 50 προς 80 τοις εκατό όσο στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Πίνακας 1: Μεταβολές στην ανισότητα των κερδών των ανδρών στην δεκαετία του 1980 στις Βιομηχανικές χώρες

Χώρες/Συγγραφείς	Έτη	Γενική ανισοκατανομή κερδών	Κέρδη απο εμπειρία	Κέρδη απο εκπαίδευση είτε απασχόληση	Κέρδη ανισοκατανομής μέσα στις ομάδες
Αυστραλία					
Borland (1992)	1981-1989	+	++	ανάμικτα	++
Gottschalk & Joyce (1995)	1981-1985	++	+++	-	+++
Gregory (1993)	1976-1990	+++			
Καναδάς					
Blackburn & Blom (1994)	1979-1987	++	++	-	+++
Gottschalk & Joyce (1995)	1981-1987	++	++	+	+++
Φιλανδία					
Erickson & Jantti (1994)	1980-1990	0	0	0	0

Gottschalk & Joyce (1995)	1987-1991	+	-	-	0
Γαλλία:Katz,Loveman, Blanchflower (1995)	1976-1987	+	+	0	ανόμιχα
Gottschalk & Joyce (1995)	1979-1984	++	+++	-	+
Γερμανία: Abraham & Houseman (1995)	1983-1988	0	0	0	
Ισραήλ Gottschalk & Joyce (1995)	1979-1986	+	+++	++	0
Ιταλία Errickson & Ichino (1995)	1978-1987	0	0	0	
Ιαπωνία:Katz, Loveman, Blanchflower (1995)	1974-1990	+	ανόμιχα	+	
Ολλανδία:Hartog, Osterbeek, Teulings (1992)	1979-1989	0	0	-	+
Gottschalk & Joyce (1995)	1983-1987	+	+++	-	+
Σουηδία Edin & Holmund (1995)	1984-1991	++	+	++	+++
Gottschalk & Joyce (1995)	1981-1987	+	-	+++	+++
Ην.Βασίλειο:Katz, Loveman, Blanchflower (1995)	1979-1990	+++	++	++	+++
Gottschalk & Joyce (1995)	1979-1986	+++	+++	+++	+++

Πηγή: Διάφορες μελέτες (βλέπε ονόματα στην πρώτη στήλη σε κάθε κράτος). Επίσης αναδημοσιεύθηκε στο άρθρο των Gottschalh Peter και Smeeding Timothy, "Gross national comparisons of earnings and income inequality", (*Journal of Economic Literature, Volume XXXV, June 1997*).

Σημείωση: +++ σημαίνει αύξηση στην ανισότητα τουλάχιστον κατά 80 τοις εκατό όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

++ σημαίνει αύξηση στην ανισότητα 50 τοις εκατό όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

+ σημαίνει αύξηση στην ανισότητα από 10 μέχρι 50 τοις εκατό όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

0 σημαίνει αύξηση στην ανισότητα από -10 μέχρι +10 τοις εκατό όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

- σημαίνει μείωση στην ανισότητα μεγαλύτερη από -10 τοις εκατό όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Τις χώρες του Πίνακα 1 μπορούμε να τις κατατάξουμε σε τέσσερις γενικές ομάδες: η πρώτη ομάδα αποτελείται από τις χώρες που αντιμετώπισαν μια παρόμοια εμπειρία όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες (η ομάδα αυτή περιλαμβάνει μονάχα την Αγγλία). Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από τις χώρες που αντιμετώπισαν μια ραγδαία αύξηση στην ανισοκατανομή, αλλά μικρότερη απ' ό,τι οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αγγλία (στην ομάδα αυτή συμπεριλαμβάνονται ο Καναδάς, η Αυστραλία και το Ισραήλ). Την τρίτη ομάδα αποτελούν οι χώρες της Γαλλίας, Ιαπωνίας, Ολλανδίας, Σουηδίας και Φιλανδίας με μια θετική αλλά μικρότερη μεταβολή στην ανισοκατανομή των κερδών κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 (με αύξηση της ανισοκατανομής ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό της δεκαετίας). Τέλος η Γερμανία και η Ιταλία αποτελούν την τελευταία ομάδα που δε σημείωσε ιδιαίτερη αύξηση στην ανισότητα των κερδών κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Επίσης, ένας από τους κυριότερους παράγοντες που δύναται να επηρεάσει τα ποσοστά ανισοκατανομής των κερδών και των εισοδημάτων (τόσο σε διακρατικό όσο και σε εθνικό επίπεδο) είναι ο δείκτης και τα ποσοστά ανεργίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT, οι άνεργοι στην Ευρώπη ανέρχονται σε 17,9 εκατ. Το όριο αυτών που ζούν κάτω απο τη φτώχεια ανέρχεται για την Ανατολική Ασία 28 %, 28 % για τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, 43% για τη Νότια Ασία και τέλος 38 % για την Αφρική. Στο ανωτέρω Διάγραμμα 1, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα ποσοστά των νοικοκυριών που ζούν κάτω από το όριο της φτώχειας για τα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Όπως παρατηρούμε, τα μεγαλύτερα ποσοστά για όσους ζούν κάτω από το όριο της φτώχειας αντιστοιχούν στην Πορτογαλία (29%), Ελλάδα (24%), Βρετανία (23%) και Ιρλανδία (21%) και το μικρότερο στην Δανία (9%)¹⁰.

B. Αποτελέσματα και Επιπτώσεις Ανισοκατανομής στην Ελλάδα

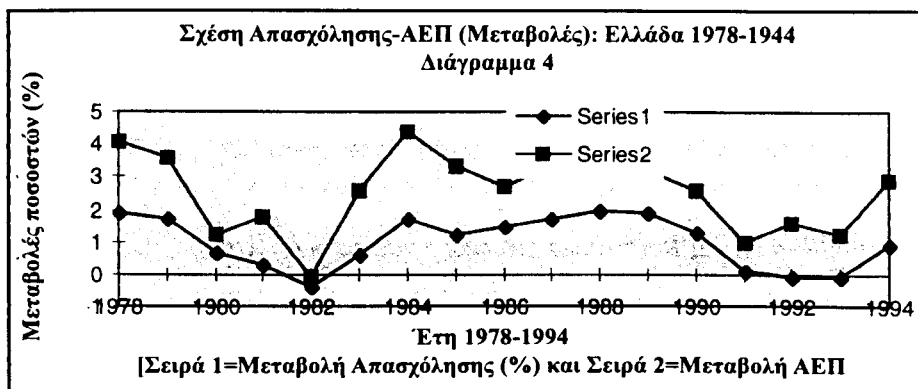
Η Ελλάδα μαζί με την Ισπανία και την Πορτογαλία αποτελούν τις "ασθενέστερες χώρες" και βρίσκονται αρκετά μακριά απο τα ισχυρότερα κράτη, γεγονός που ενισχύει τις εισοδηματικές διαφορές μεταξύ των κρατών αυτών. Στο ακόλουθο διάγραμμα 2 παρατηρούμε τη σχέση (μεταβολές) απασχόλησης ΑΕΠ για τη χρονική περίοδο 1978-1994. Τέλος, από τον Πίνακα 2, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα ποσοστά ανεργίας του εργατικού δυναμικού και την πορεία της ανεργίας στην Ελλάδα (τα ποσοστά αναφέρονται επί τοις εκατό).

**Πίνακας 2: Πορεία Ανεργίας στην Ελλάδα
& σύγκριση μέσου ετήσιου δείκτη ετησίως (ποσοστά %).**

Έτη	Πορεία ανεργίας στην Ελλάδα σε %	Σύγκριση μέσου ετήσιου δείκτη με προηγούμενου έτους (ποσοστό %)
1982	5,81	21,1
1983	7,85	20,2
1984	8,14	18,6
1985	7,81	19,2
1986	7,38	23,1
1987	7,37	16,4
1988	7,66	13,5
1989	7,46	13,7
1990	7,01	20,4
1991	7,65	19,5
1992	8,67	15,8
1993	9,67	14,4
1994	10,11	10,9
1995	10,00	9,3

Πηγή: Επιλογή, ΕΣΥΕ, κλπ.

Ο Πίνακας 2 μας δίδει μία σύγκριση του μέσου ετήσιου δείκτη κάθε έτους με τον αντίστοιχο δείκτη του προηγούμενου έτους (το ποσοστό μεταβολής επί τοις εκατό).

Ο Πίνακας 3 απεικονίζει την πρόσφατη έρευνα του οικογενειακού προϋπολογισμού από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για την Ελλάδα.

Πίνακας 3: Έρευνα Οικογενειακού Προϋπολογισμού (1994)

	Μέσος όρος μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματος	Μέσος όρος μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματος Αστικές Περιοχές	Μέσος όρος μηνιαίων αγορών
Σύνολο Χώρας	325283	349795	290204
Αν. Μακεδονία και Θράκη	267694	301629	271871
Κεντρική Μακεδονία	301573	320037	262349
Δυτική Μακεδονία	266072	272930	248349
Ήπειρος	285836	369049	265710
Θεσσαλία	276634	298512	256985
Ιόνια Νησιά	328646	329276	291433
Δυτική Ελλάδα	296836	331281	252510
Στερεά Ελλάδα	304633	329883	282250
Αττική	367958	368598	323514
Πελοπόννησος	314590	404544	298730
Βόρειο Αιγαίο	287532	285471	232435
Νότιο Αιγαίο	327748	280973	322383
Κρήτη	316112	357046	260378

Πηγή: Επιλογή, ΕΣΥΕ.

Στην Ελλάδα η κατάσταση παρουσιάζεται επίσης δραματική, όπου το ποσοστό των φτωχών νοικοκυριών ανέρχεται στο 24%, δηλαδή περίπου 2.200.000 φτωχοί σε 872.000 νοικοκυριά συνολικά. Υπολογίζεται ότι το 10% των πιο φτωχών νοικοκυριών μοιράζεται το 2% του συνολικού καθαρού εισοδήματος· από την άλλη πλευρά το 10% των πλουσιότερων νοικοκυριών διαθέτει το 27% του καθαρού εισοδήματος, ενώ άνω του 20% του πληθυσμού διαβιεί κάτω από το όριο της φτώχειας (δηλαδή περίπου λιγότερο από 100.000 δραχμές, ενώ το όριο διαβίωσης είναι περίπου 390.000 δρχ. για μια τετραμελή οικογένεια, δίχως την καταβολή του ενοικίου). Εντονότερο είναι το φαινόμενο της φτώχειας για ορισμένες κατηγορίες, όπως λ.χ. οι άνεργοι, συνταξιούχοι, μερικώς απασχολούμενοι κλπ, που υπολογίζονται ότι το 46% των νοικοκυριών αυτών περίπου βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Ιδιαίτερα οι κατηγορίες που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας είναι οι Συνταξιούχοι του ΙΚΑ (700.000), οι συνταξιούχοι του ΤΕΒΕ (150.000), οι αγρότες (450.000), οι μερικώς και οι προσωρινά απασχολούμενοι (350.000) και οι άνεργοι (550.000).

Τέλος, συγκεντρώνοντας τα μεγέθη από την έρευνα του οικογενειακού προϋπολογισμού μπορούμε να παρατηρήσουμε τα συνολικά και τα αστικά μεγέθη του μέσου όρου του μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματος, και του μέσου όρου των μηνιαίων αγορών. Στην περιοχή της Αττικής παρατηρούμε τις μεγαλύτερες μηνιαίες αποδοχές, αλλά επίσης και τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες. Αποτελέσματα της υπάρχουσας κατάστασης είναι να υπάρχει το φαινόμενο του “υδροκεφαλισμού”.

Συμπεράσματα

Πολλές χώρες, όπως λ.χ. οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Αγγλία, αντιμετωπίζουν την τελευταία δεκαετία εντονότερα το φαινόμενο της ανισοκατανομής του εισοδήματος και των κερδών, καθώς επίσης και της αύξησης του ποσοστού της φτώχειας. Εντούτοις μερικές χώρες σε ένα είτε σε άλλο βαθμό κατάφεραν να “δραπετεύσουν” από το φαινόμενο αυτό και να παρατηρηθεί μια αντίστροφη πορεία μείωσης των ανισοτήτων· οι αιτίες για την κατανόηση του φαινομένου αυτού, και η επεξήγηση είναι πολλές.

Εξαιτίας του ότι αρκετές χώρες διαφέρουν μεταξύ τους σε όρους του πραγματικού Α.Ε.Π. (Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος), οι περισσότεροι συγγραφείς χρησιμοποιούν διάφορα “σχετικά εισοδηματικά μέτρα”, όπως λ.χ. τις πραγματικές ή τις απόλυτες εισοδηματικές διαφορές μεταξύ των χωρών που απαιτούν να γίνονται συγκρίσεις της αγοραστικής δύναμης των νομισμάτων μεταξύ των κρατών αυτών, ώστε να μπορούμε να ελέγξουμε τα υψηλά, τα μέσα και τα χαμη-

λότερα επίπεδα (στάναρνας) ζώης στις χώρες αυτές. Επίσης οι δημογραφικές και οι κοινωνικές μεταβολές δύνανται να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο για την αύξηση της μεταβλητικότητας στις χώρες μέλη του Ο.Ο.Σ.Α., ενώ οι κοινωνικές δαπάνες συσχετίζονται αρνητικά με την εισοδηματική ανισότητα.

Σύμφωνα με τις περισσότερες μελέτες, από τα συμπεράσματα της θεωρίας της ανισοκατανομής προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία ως οι βασικότεροι επεξηγηματικοί παράγοντες:

- **Μεταβιβάσεις:** οι μεταβιβάσεις εισοδήματος επηρεάζουν και διαμορφώνουν την απόφαση για εργασία και επιτρέπουν στα νοικοκυριά να επιβιώσουν χωρίς να εργασθούν.
- **Επιχειρηματικότητα:** το εισόδημα από την επιχειρηματικότητα θεωρείται ως μία σημαντική πηγή εισοδήματος για τους υψηλόμισθους και τόσο η επιτυχία όσο και η αποτυχία στον επιχειρηματικό τομέα είναι σημαντικά συστατικά της θεωρίας της ανισοκατανομής.
- **Συνταξιοδότηση:** οι συνταξιούχοι αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο της θεωρίας της ανισοκατανομής, αν και τα εργασιακά κέρδη τους είναι μηδέν, εντούτοις ένα τμήμα από αυτούς διατηρούν ένα σημαντικό μερίδιο του πλούτου.
- **Μόρφωση:** τα νοικοκυριά των οποίων οι ηγέτες έχουν πανεπιστημιακή μόρφωση έχουν περίπου τα διπλάσια κέρδη, εισόδημα και πλούτο από εκείνους που έχουν μονάχα τη βασική εκπαίδευση.
- **Οικογενειακή Κατάσταση:** η καλύτερη ή μη οικονομική κατάσταση των παντρεμένων νοικοκυριών συγκριτικά με τα ανεξάρτητα νοικοκυριά, δεν μπορεί μονάχα να υπολογισθεί από το οικογενειακό μέγεθος, αλλά είναι συνάρτηση και των υπολοίπων αναφερόμενων ανωτέρω μεταβλητών.

Η Ελλάδα βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις μεταξύ των στατιστικών στοιχείων και των δεικτών που μετρούν τη φτώχεια στα Ευρωπαϊκά κράτη-μέλη. Το πρόβλημα της φτώχειας στην Ελλάδα είναι αρκετά σοβαρό και επηρεάζει περίπου το ένα τέταρτο του πληθυσμού. Η γραμμή φτώχειας θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αρκετά υψηλή, αλλά υιοθετώντας και τη χαμηλότερη γραμμή της φτώχειας είναι αρκετά σαφές ότι η φτώχεια εξακολουθεί να παραμένει σοβαρό πρόβλημα για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Επίσης, οι διαφορές μεταξύ των αγροτικών και των αστικών περιοχών μικραίνουν λόγω της αύξησης της ανεργίας στις πόλεις και την αύξηση του εισοδήματος των αγροτών.

Θεωρούμε αναγκαία την ύπαρξη μιας κοινωνικής πολιτικής σε όλα τα μέτωπα (απασχόληση, ανεργία, μισθοι, επιδόματα, κλπ), που θα μπορέσει να αντιμετωπίσει ριζικά τόσο στο σύνολο το θέμα της φτώχειας, όσο και στις επιμέρους περιφέρειες που αντιμετωπίζουν εντονότερα τα προβλήματα της φτώχειας, της

ανεργίας και των χαμηλών εισοδημάτων. Ιδιαίτερα πρέπει να αντιμετωπισθούν και ορισμένες κατηγορίες ατόμων με χαμηλά εισοδήματα και οικονομικούς πόρους και οι οποίοι δεν δύνανται να εργασθούν για να αυξήσουν τα εισοδήματά τους (συνταξιούχοι, κλπ). Το πρόβλημα της φτώχειας πρέπει να αντιμετωπισθεί συνολικά τόσο από κοινωνική όσο και από οικονομική άποψη. Δηλαδή, πρέπει να κατανοήσουμε ότι μιλώντας για οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη και περαιτέρω για κοινωνική ευημερία, θα πρέπει κατ' αρχάς να μειωθούν οι υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των διαφόρων ομάδων και ιδιαίτερα μεταξύ των περιφερειών. Ιδιαίτερα, κρίνεται αναγκαίο το Κράτος να ακολουθήσει περισσότερες πρακτικές και πιο αποτελεσματικές πολιτικές για να μπορέσει να βοηθήσει και να στηρίξει τα άτομα τόσο των χαμηλών όσο και των μεσαίων εισοδημάτων που αποτελούν το μοχλό του εργατικού δυναμικού της χώρας και περαιτέρω για να μπορέσει να προωθήσει την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Ευχαριστίες οφείλονται στους κάτωθι: Καθηγητή κ. Τάσο Ξελαπαδέα, και τον Καθηγητή κ. Γεώργιο Χατζημαθέου. Εν' τούτοις οιαδήποτε λάθος επιβαρύνει τους συγγραφείς.
Διεύθυνση Επικοινωνίας: Δρ. Γεώργιος Μ. Κορρές, Επίκ.Καθηγητής Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Οικονομικό, (Σχολή Κοινωνικών Επιστημών), Ρέθυμνο: 74100, Κρήτη.Τηλ: & Φάξ: 2011663.
- 2 Διεύθυνση Επικοινωνίας: Αναπληρωτής Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πειραιά, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Καραολή και Δημητρίου 80, Πειραιάς 18534, Πειραιάς.
- 3 Τα δεδομένα για τις διακρατικές συγκρίσεις προέρχονται απο το Luxembourg Income Study (LIS) όπως περιγράφεται απο τους Smeeding κ.ά., καθώς επίσης και απο τον Ο.Ο.Σ.Α., ενώ τα δεδομένα για τις διαχρονικές συγκρίσεις προέρχονται απο την Ε.Σ.Υ.Ε.
- 4 Πολλοί έχουν ασκήσει κριτική για την αδυναμία του Α.Ε.Π. (Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος) να μας δώσει μια ένδειξη για το πώς διανέμεται πραγματικά το εθνικό εισόδημα και ποιός ωφελείται περισσότερο απο την αύξηση της παραγωγής. Περαιτέρω χρησιμοποιούνται διάφορα βάρη (ή άλλως συντελεστές στάθμισης) για κάθε εισοδηματική ομάδα ανάλογα τα σχετικά μερίδια τους στο εθνικό εισόδημα. Αντί την χρησιμοποίηση του απλού ρυθμού αύξησης του Α.Ε.Π. (Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος) με βάση τα "διανεμητικά μερίδια" μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα συντελεστή κοινωνικής ευημερίας με "ίσα βάρη" είτε ακόμη "σταθμισμένο με βάση την φτώχεια".
- 5 Η καμπύλη του Lorenz οφείλει το όνομα της στον Αμερικανό στατιστολόγο Conrad Lorenz (1905) που επινόησε αυτό το βολικό σχήμα για να δείξει την σχέση ανάμεσα στις ομάδες του πληθυσμού και τα αντίστοιχα εισοδηματικά τους μερίδια (συνήθως επεκφραμένα σε ποσοστά). Η διαγώνιος στο σχήμα της καμπύλης του Lorenz απεικονίζει "την τέλεια ισότητα" για τη διανομή του εισοδήματος, ενώ όσο απομακρύνεται η καμπύλη του Lorenz απο τη διαγώνιο τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ανισότητας στη διανομή του εισοδήματος
- 6 Η θεωρία της "λειτουργικής διανομής του εισοδήματος" διερευνά το ποσοστό που παίρνει η εργασία συνολικά και το συγκρίνει με τα ποσοστά του συνολικού εισοδήματος που διανέμονται με τη μορφή της προσόδου και του κέρδους (την απόδοση του κεφαλαίου).
- 7 Οι οικονομικές και δημογραφικές αποφάσεις μέσα στα νοικοκυρια είναι ενδογενής και αρκετά σύνθετες ώστε η εμπειρική έρευνα να αποτυπώσει και να αναλύσει επαρκώς.
- 8 Γενικά, το εισόδημα μπορεί να ορισθεί ως τα έσοδα που προέρχονται απο όλες τις πηγές πριν από την φορολογία, αλλά μετά από τις μεταβιβάσεις (που συμπεριλαμβάνονται απο κοινού οι κυβερνητικές και οι ιδιωτικές μεταβιβάσεις).
- 9 Ακόμη και εκείνες οι έρευνες και οι μελέτες που βασίζονται στα δεδομένα των απογραφών υπολογίζεται οτι καλύπτουν περίπου το 90 % του συνολικού εθνικού εισοδήματος των χωρών αυτών.
- 10 Σύμφωνα με στοιχεία της Ο.Ο.Σ.Α. κατά το 1996: το 20% του πλουσιότερου τμήματος των Αμερικανών-σημείωσαν μία αύξηση του εισοδήματος τους κατά +2,2%, το 20 % του φτωχότερου τμήματος των Αμερικανών-σημείωσαν μία μείωση του εισοδήματος τους κατά -1,8%, ενώ τέλος η μεσαία εισοδηματική τάξη των Αμερικανών-σημείωσαν μία αύξηση του εισοδήματος τους από +0,5% μέχρι +1,5%.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Abraham Katharine C** και **Houseman Sussan N** (1995) «*Earnings inequality in Germany*» στο Richard Freeman και Lawrence Katz (eds.) σελ. 371-404.
- -----, **N. Carter** και **H. Chenery** (1979) «*Growth and Poverty in Developing countries*», στο Journal of Developing Economics, volume 6.
- **Arrow, K.** (1973), «*The Theory of Discrimination*», στο Ashentelter O. και Rees A. (eds.), Discrimination in the Labor Markets, Princeton University.
- **Atkinson, A.** (1970) «*On the measurement of Inequality*», Journal of Economic Theory, pp. 244-263.
- -----(1975), *The Inequality of Pay*, Oxford University Press.
- -----(1976) (ed.), *The Personal Distribution of Income*, Allen and Unwin Ltd.
- ----- (1995), «*Income distribution in Europe and the United States*», Luxembourg Income Study, Working Paper, No: 133.
- **Becker, G.** (1964), *Human Capital*, National Bureau of Economic Research.
- -----(1971), *The Economics of Discrimination*, 2nd ed., The University of Chicago Press.
- **Beckerman, W.** (1979), «*The Impact of Income Maintenance Payments of Poverty in Britain*», The Economic Journal Vol. 89(2).
- **Ben-Porath, Y.** (1967), «*The Production of Human Capital and the Life Cycle of Earnings*», Journal of Political Economy, Vol. 75(4).
- **Blackburn McKinley L.** και **Bloom David** (1994) «*Changes in the structure of family income inequality in the U.S. and other industrialized nations during the 1980s*», Luxembourg Income Study Working Paper No: 118.
- **Blaug, M.** (1976) «*The Empirical Status of Human Capital Theory. A Slightly Jaundiced Survey*», Journal of Economic Literature, Vol. 14(3).
- **Blinder, S.** (1973), «*Wage Discrimination: Reduced form and Structural Estimates*», Journal of Human Resources, Vol. VIII (4).
- **Blume, G.** (1970), «*The Poverty of Old People in Urban and Rural Areas*», στο Townsend P. (ed.) *The Concept of Poverty*, Heineman, London.
- **Βολουδάκης, Α.Ε.,** και **Πανουργιάς Α.Ε.** (1980), «*Μια εκτίμηση της Περιφερειακής (κατά Νομούς) Κατανομής του Εθνικού Εισοδήματος 1961, 1971*», Η Ελληνική Οικονομία, Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα.
- **Chiplin, B., and Sloane, P.** (1976), *Sex Discrimination in the Labour: Market*, The Macmillan Press Ltd.
- -----(1976α), «*Personal Characteristics and Sex Differentials in Professional Employment*», The Economic Journal. Vol. 86.

- **Diaz-Gimenez Javier, Vincenzo Quadrini και Jose-Victor Rios-Rull:** «*Dimensions of Inequality: Facts on the U.S. Distributions of Earnings, Income, and Wealth*», Quarterly Review, Federal Reserve Bank of Minneapolis, σελ. 3-21.
- **Duncan, O., Featherman, D., and Duncan, B.** (1972), *Socioeconomic Background and Achievement*, Seminar Press, N.Y.
- **Edgeworth, F.Y.** (1922), «*Equal Pay for Men and Women for Equal Work*», The Economic Journal, Vol. 32 (4).
- **Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος**, Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού Κατοικιών 1961, 1971, Τόμοι II και III. Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 1974, και 1994. Τομοι Σ 7 και Σ 8. Στατιστική Εργασίας (τριμηνιαία). Έρευνα επί της Διαρθρώσεως και Κατανομής της Αμοιβής των Εργατών εις την Βιομηχανίαν και Βιοτεχνίαν, 1966.
- **Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος 1958-1996.** Αριθμός 23, Γενική Δ/ση Εθνικών Λογαριασμών, Υπουργείο Συντονισμού, Αθήνα.
- **Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων** (1982), *Τελική Έκθεση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο για το Πρώτο Πρόγραμμα Πειραματικών Προγραμμάτων και Μελετών για την Καταπολέμηση της Φτώχειας*, Βρυξέλλες.
- **Επιλογή: Μηνιαίες και ετήσιες εκδόσεις**, καθώς επίσης και στατιστικά στοιχεία. EUROSTAT: Διάφορα Στατιστικά Στοιχεία..
- **Ζησιμόπουλος, Α.** (1975), *Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Γυναικείας Απασχολήσεως Μέτρα-κίνητρα προς περαιτέρω Ενεργοποίηση*, ΚΕΠΕ.
- **Fawcett, M.** (1918), «*Equal Pay for Equal Work*», The Economic Journal, Vol. 28.
- **Fiegehen, G., Lansley, P., and Smith, A.** (1977), *Poverty and Progress in Britain 1953-73*, Cambridge University Press.
- **Freeman Richard και Lawrence Katz** (1995) eds. *Differences and changes in wage structures*, University of Chicago Press.
- **Fuchs, V.** (1969), *Comments on Measuring the Size of the Low-Income Population*, στο Soltow (ed.), *Six Papers on the Size Distribution of Wealth and Income*, NBER, New York.
- -----(1971), «*Male-female Differentials in Hourly Earnings*», Monthly Labor Review, Vol. 94.
- **George, V., and Lawson, R.** (1980). *Poverty and Inequality in Common Market Countries*, Routledge και Kegan, London.
- **Germidis, D., and Negreponi-Delivanis, M.** (1975), *Industrialization, Employment and Income Distribution in Greece*, OECD.
- **Gottschalk Peter και Timothy M. Smeeding** (1997) "Gross-National Comparisons of Earnings and Income Inequality", στο Journal of Economic Literature, Vol. XXXV, σελ. 633-687.
- **Gottschalk Peter, Gustafson Bjorn και Palmer Edward**, (1997) "The distribution of economic welfare in the 1980s", Cambridge University Press.
- **Γερωνυμάκης, Σ.** (1962), *Κατανομή του Εθνικού Εισοδήματος και της Απασχολήσεως εν Ελλάδι*, Αθήνα.

- ----- και **Mason, W.** (1972), «*Education, Income and Ability*», *Journal of Political Economy*, Vol. 80 (suppl.).
- -----(1982), «*Male-Female Pay Differentials in Greece*», *Greek Economic Review*, Vol. 4(2).
- **Κανελλοπουλος. Κ.Ν.** (1986) «*Εισοδήματα και Φτώχεια στην Ελλάδα: προσδιοριστικοί παράγοντες*», Επιστημονικές Μελέτες, ΚΕΠΕ.
- **Katz Lawrence, Loveman Gary και Blanchflower David** (1995) «*A comparison of changes in the structure of wages in four OECD countries*» στο Richard Freeman και Lawrence Katz (eds.).
- **Layard, R.** (1976). "Personal Characteristics and Distribution of Earnings: Discussion". στο Atkinson (ed.), *Personal Distribution of Incomes*, A1- len and Unwin.
- **Layard, R. et al.** (1978), *The Causes of Poverty. Background Paper*, No 5, HMSO, London.
- **Leibenstein, H.** (1967), *Rates of Returns to Education in Greece*, Economic Development Report No 94, Harvard University.
- **Λίανος, Th., and Prodromidis, K.** (1974), *Aspects of Income Distribution in Greece*, Lecture Series, No 28, ΚΕΠΕ.
- **Lydall, H.** (1968), *The Structure of Earnings*, Oxford University Press.
- **Mincer, I.** (1958), «*Investment in Human Capital and Personal Income Distribution*», *Journal of Political Economy*, Vol. 66.
- -----(1970), «*The Distribution of Labor Incomes: A Survey with Special Reference to Human Capital Approach*», *Journal of Economic Literature*, Vol. 8 (1).
- **Μπαμπανάσης, Σ.** (1981), «*Η Διαμόρφωση της Φτώχειας στην Ελλάδα του 20ου Αιώνα*», Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τεύχος 42-43.
- **OECD:** (1993) «*Earnings Inequality: changes in the 1980s*» in *Employment Outlook*, Paris, Cedex, pp. 157-178.
- **Οικονόμου, Ε.Γ.** (1981), *Η Πολιτική Τιμών και Εισοδημάτων στην Ελλάδα*, Αξιοποίηση της Διεθνούς Εμπειρίας, ΚΕΠΕ.
- **Pavlopoulos, P.** (1975), «*Determining Factors of Interindustry Wage Level Differentials in Greek Manufacturing*», *European Economic Review*, Vol. 6.
- **Pen Jan** (1971), «*Income distribution*», Harmondworth-Penguin.
- **Phels H., Brown** (1977), *The Inequality of Pay*, Oxford University Press.
- **Psacharopoulos, G.:** (1982), «*Earnings and Education in Greece. 1960-1977*», *European Economic Review*, Vol. 17.
- **Sawyer, M.G.** (1976), «*Income Distribution in OECD Countries*», *Economic Outlook*, No 19, OECD.
- **Sen, A.** (1973), *On Economic Inequality*, Oxford University Press.
- -----(1976), «*Poverty: An Ordinal Approach to Measurement*», *Econometrica*, Vol. 44(2).
- -----(1983), «*Poor, Relatively Speaking*». *Oxford Economic Papers*, Vol. 35.

- **Silvestre, J.J.** (1980), *Οι Ανισότητες των Μισθών*, Παρατηρητής, Αθήνα..
- **Smeeding Timothy M et al.** (1993) «*Poverty Inequality and family living standards impacts across seven nations: the effects of noncash subsidies for health, education and housing*», στο *Review Income Wealth*, vol. 39 (3), pp. 229-256.
- -----και **Gottschalk Peter**, (1996) «*The international evidence on income distribution in modern economies: where do we stand?*», in *Contemporary economic development reviewed* (eds.) Michael Bruno και Yuest Mundlab, Macmillan London.
- **Summers Robert και Heston Alan:** (1991) «*The Penn World Table (Mark 5): An expanded set of international comparisossns 1950-1989*», *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 105 (2), pp. 327-368.
- **Taubman, P.** (1975), «*Sources of Inequality in Earnings*», Amsterdam.
- **Wolf, Edward N.:** (1987) *Top heavy: A study of the increasing inequality of wealth in America*, New York: Twentieth Century Fund Press.